

Zajęcia z historii (zakres podstawowy) dla słuchaczy III semestru III LO
dla Dorosłych – sobota 28.11.2020 r. (1. i 2. blok godzinowy) i niedziela
29.11.2020 r. (1. blok godzinowy)
Sławomir Hryczak

Sobota 28.11.2020 r., godz. 8.00 – 9.30 oraz 9.40 – 11.10

Temat nr 1: Kultura i sztuka polskiego renesansu.

1. Renesans, czyli odrodzenie, to nazwa epoki w kulturze Europy, którą datujemy na drugą połowę XV w. i XVI stulecie. W Polsce wzorce kulturowe związane z renesansem pojawiły się przede wszystkim w wyniku ożywionych relacji z dworem władców Węgier. Było to możliwe za sprawą związków dynastycznych pomiędzy rządzącymi Polską oraz Węgrami.

2. Rozwój renesansu na ziemiach polskich był ułatwiony dzięki tzw. mecenatowi królewskiemu. Polegał on na tym, że władca sprawował opiekę (protektorat) nad konkretnymi artystami, którzy dbali o rozwój w otoczeniu króla np. architektury, rzeźby oraz malarstwa i muzyki. Kraków stał się w tamtym czasie centrum działalności i twórczości odrodzeniowych artystów, a za największych ich protektorów (opiekunów) uznaje się króla Zygmunta I Starego i jego małżonkę królową Bonę Sforzę. Sprowadzali oni do Polski artystów i rzemieślników aż z Włoch.

3. Nowe ośrodki sztuki odrodzeniowej pod wpływem nowinek renesansowych z Krakowa, powstały także na Mazowszu, w Wielkopolsce, na Śląsku, a także na Litwie. W ten sposób rozwinęło się budownictwo w miastach - modernizowano kamienice mieszczan, nadawano renesansowy wystrój miejskim ratuszom i innym obiektom publicznym (zbrojownie, bramy miejskie). Renesansem zainteresowała się ponadto polska szlachta, przebudowując w nowym stylu swoje dotychczasowe rezydencje lub nawet budując zupełnie nowe. Mieszczanie z czasem także zostawali mecenasami renesansowej sztuki - przyczyniali się w ten sposób do rozwoju rzemiosła artystycznego, czyli np. tkactwa i złotnictwa.

4. Renesans to również czas rozwoju polskiej nauki. Odkrycia Mikołaja Kopernika dotyczące teorii heliocentrycznej zostały upowszechnione w całej Europie. Biskup warmiński Marcin Kromer opisał geograficznie oraz obyczaje i ustrój Rzeczypospolitej doby XVI w. Bernard Wapowski z kolei stworzył podstawy polskiej kartografii, czyli nauki o mapach.

5. Do najwybitniejszych twórców polskiej literatury epoki renesansu zaliczamy;

- Mikołaja Reja (stworzył literacki wzorzec polskiego ziemianina i towarzyszący mu mit polskiej wiejskiej krainy szczęśliwości);

*Wizerunek - Mikołaj Rej:

<https://epigramat.pl/wp-content/uploads/2016/01/Mikolaj-Rej.jpg>

- Szymona Szymonowica (pisał m.in. o konfliktach społecznych w Polsce i trudzie życia chłopów);

*Wizerunek - Szymon Szymonowic:

<https://mm.pwn.pl/ency/jpg/583/11/d92i8645.jpg>

- Jana Kochanowskiego (stworzył polski język literacki, wprowadził do literatury bohatera dziecięcego);

*Wizerunek - Jan Kochanowski:

<https://static.epodreczniki.pl/portal/f/res-minimized/R5PGD89wp3GDt/9/2A1sErnbt4omlrwqOevqnI5mAWFXaZr6.jpg>

- Andrzeja Frycza Modrzewskiego (zajmował się publicystyką - pisał o aktualnych w tamtym czasie sprawach naszego kraju).

*Wizerunek - Andrzej Frycz Modrzewski:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bd/Andrzej_Frycz_Modrzewski.JPG

6. W czasach renesansu upowszechniły się drukowane książki, co spowodowało spadek jej ceny. Dzięki temu szersze grono ludzi zainteresowanych wiedzą z różnych dziedzin, mogła je kupować.

7. Renesans słynie z szerzenia idei humanizmu, czyli nurtu filozoficznego, który postulował wszechstronny rozwój człowieka. Zasługi na tym polu miał Uniwersytet Jagielloński w Krakowie.

8. Zabytki polskiego renesansu:

- Renesansowy dziedziniec Zamku Królewskiego na Wawelu w Krakowie:

<https://visitmalopolska.pl/documents/20194/1962360/Dziedziniec+Zamku+na+Wawelu+Krak%C3%B3w/590ce2c4-cac7-4459-a425-57c26c7576fc?t=1591699468981&imageThumbnail=5>

- Kaplica Zygmuntowska na Wawelu:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/75/Krak%C3%B3w%2C_Kaplica_Zygmuntowska_na_Wawelu.JPG/800px-Krak%C3%B3w%2C_Kaplica_Zygmuntowska_na_Wawelu.JPG

- Złota Brama w Gdańsku:

<https://s-trojmiasto.pl/zdj/c/n/19/2353/480x0/2353439.jpg>

- Ratusz na rynku w Zamościu:

<https://i0.wp.com/turystycznepropozycje.pl/wp-content/uploads/2019/06/ratusz-rynek-zamosc10.jpg?fit=1024%2C683&ssl=1>

Temat nr 2: Rewolucja angielska i monarchia parlamentarna.

1. W latach 1640 – 1660 w Anglii toczyła się wojna domowa. Faktycznie uznaje się ją za pierwszą w Europie rewolucję burżuazyjną. Burżuazja to określenie zamożnego mieszczaństwa, często zajmującego się prowadzeniem własnych przedsiębiorstw. W XVII – wiecznej Anglii była ona zainteresowana obaleniem feudalizmu jako systemu polityczno – gospodarczego hamującego rozwój kapitalizmu i przedsiębiorczość.

2. Rezultatem bogacenia się mieszczaństwa i rosnących zysków nowej szlachty zwanej „gentry” (posiadali oni ziemię uprawną na własność, lecz nie mieli przywilejów politycznych takich jak arystokracja popierająca króla), był nowy ustrój państwa angielskiego - stopniowemu ograniczaniu ulegała władza króla.

Z czasem do „gentry” przystępowali na szeroką skalę mieszczanie.

3. 1640 r. - 1642 r. to I etap rewolucji (konstytucyjny), podczas którego król próbował osiągnąć porozumienie z protestanckim parlamentem.

4. 1642 r. - 1648 r., czyli II etap rewolucji – wojna pomiędzy armią króla a wojskami parlamentu, którymi dowodził Oliver Cromwell.

5. 1649 r. - 1653 r. nazywamy III etapem rewolucji (republikańskim), kiedy to został ścięty król angielski Karol I Stuart, a władzę przejął parlament, zniesiono monarchię. Organem władzy wykonawczej ogłoszono Radę Stanu kierowana przez Olivera Cromwella.

*Wizerunek - król Karol I Stuart:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d5/King_Charles_I_after_original_by_van_Dyck.jpg/800px-King_Charles_I_after_original_by_van_Dyck.jpg

6. W 1650 r. utworzono tzw. „commonwealth” w wyniku pacyfikacji Irlandii i Szkocji przez wojska Olivera Cromwella. Była to wspólnota trzech dawnych królestw wyspiarskich, czyli Anglii, Irlandii i Szkocji. Wspólnota ta stanowiła polityczny fundament przyszłej Wielkiej Brytanii.

7. 1650 r. - 1658 r. - IV etap rewolucji. W tamtym okresie Oliver Cromwell stał na czele państwa angielskiego jako dyktator, broniąc interesów burżuazji.

*Wizerunek – Oliver Cromwell:

<https://collections.rmg.co.uk/mediaLib/318/773/bhc2638.jpg>

8. Konsekwencją omawianej rewolucji było przekształcenie się Anglii w monarchię parlamentarną. To taki typ państwa, w którym władza króla jest ograniczona przez parlament. Decydującą rolę w tamtym czasie w życiu politycznym Anglii odgrywały dwie partie:

- torysi (umiarkowana prawica związana z arystokracją, popierała absolutystyczne rządy dynastii Stuartów);

- wigowie (umiarkowana lewica związana z burżuazją, sprzeciwiała się absolutyzmowi dynastii Stuartów).

Temat nr 3: Wojna trzydziestoletnia.

1. Sytuacja w Europie przed wybuchem wojny trzydziestoletniej (1618 - 1648) - spory polityczne o podłożu religijnym (pomiędzy katolikami a protestantami):

a) konflikt w Niderlandach:

- protestanci z Niderlandów w latach 60. XVI w., w większości zwolennicy nauk Jana Kalwina (tzw. kalwiniści), wystąpili przeciwko Kościołowi katolickiemu;

- konflikt ten przekształcił się w wojnę z Hiszpanią w obronie niepodległości Niderlandów (Hiszpanią rządziła wówczas dynastia Habsburgów popierająca katolicyzm. Dążyła ona do podporządkowania sobie także Niderlandów. Warto pamiętać, że Habsburgowie byli niemiecką dynastią);

- mapka Niderlandów z omawianego okresu:

<https://static.epodreczniki.pl/portal/f/res-minimized/RjAlYhXG6D7eV/3/1lGkBks9wd6c9mMTMuFreDI5ZKhsUHQ2.jpg>

b) konflikt w Czechach:

- w 1618 r. wybuchło w Czechach antyhabsburskie powstanie pod wpływem rosnącego niezadowolenia z polityki prowadzonej wobec Czech przez wyżej wspomnianą dynastię, ograniczającą prawa czeskich protestantów (Czechy były wówczas rządzone przez króla z dynastii Habsburgów);

- był nim cesarz Maciej Habsburg);

- powstanie chociaż zostało brutalnie i szybko stłumione przez wojska cesarza Macieja Habsburga, dało początek tzw. wojnie trzydziestoletniej.

2. Prezentacja omawiająca przyczyny, kolejne etapy oraz skutki wojny trzydziestoletniej w Europie (z uwzględnieniem polskiego wątku): <https://www.youtube.com/watch?v=EaVz6Qy8dHI>

3. Ważniejsze pojęcia i postaci historyczne pojawiające się w prezentacji - do zapamiętania:

- defenestracja praska (tzw. druga);
- lisowczycy;
- pokój westfalski;
- Albrecht von Wallenstein;
- Gustaw II Adolf.

*Mapka prezentująca działania wojsk z okresu wojny trzydziestoletniej w Europie: <https://static.epodreczniki.pl/portal/f/res-minimized/R1QRZP9Oku0jD/3/1Nn6vn6YxW77thNABWOW1qiDFnYx40oB.png>

4. Rodzaje formacji wojskowych i technik walki obecnych na polach bitewnych w XVII wieku w Europie:

- "tercios" (Hiszpania) zwany "żywą fortecą" - oddziały piechoty formowane z pikinierów oraz osłaniających ich muszkieterów. Stosowali oni zazwyczaj szyk bojowy tzw. szachownicę. Polegał on na naprzemiennym ustawieniu pikinierów i muszkieterów - w takim układzie trudno było manewrować nim, był powolny, ale okazywał się on bardzo wytrzymały na atak. Nie miał jednak możliwości pełnego wykorzystania siły ognia muszkieterów;

- "brygada niderlandzka" (Niderlandy), którą tworzyło sześć batalionów ustawionych w trzech liniach w szachownicę. Składała się ona z pikinierów i muszkieterów. W przeciwieństwie do "tercios", ustawienie to pozwalało na łatwe manewrowanie szykiem;

- "jazda", która stosowała szarżę w zwartych grupach;

- "żelaznobocy" (Anglia) - składali się z oddziałów jeźdźców wyposażonych w broń palną. Stosowali szarżę - w ten sposób zwyciężali starcia;

- "bagnet", który zastąpił piki. W ten sposób bardzo wzrosła zdolność bojowa oddziałów muszkieterów, pikinierzy przestali być wówczas potrzebni na polu walki. Pojawiły się karabiny zintegrowane z bagnetem;

- "taktyka linearna" polegała na ustawieniu się naprzeciw siebie wrogich armii w liniach, a następnie prowadzenie ostrzału;

- "taktyka kolumnowo - tyralierska", którą stosowali strzelcy. Byli oni ustawieni w pewnych odstępach od siebie, tak by podczas natarcia utworzyć głębokie kolumny rozrywające z dużą siłą szyk przeciwnika na polu bitwy;

- "grenadierzy" (Francja) - byli rodzajem piechoty, mającej na celu przede wszystkim miotanie granatów ręcznych w stronę nieprzyjaciela.

5. Najbardziej znani dowódcy wojskowi z okresu wojny trzydziestoletniej (1618 - 1648) w Europie (przypomnienie): - Albrecht von Wallenstein: a) biogram: https://pl.wikipedia.org/wiki/Albrecht_von_Wallenstein b) wizerunek postaci: <https://inlibris.com/wp-content/uploads/assets/authors/wallenstein-albrecht-von.jpg> - Gustaw II Adolf: a) biogram: https://pl.wikipedia.org/wiki/Gustaw_II_Adolf b) wizerunek postaci: http://www.wladcy.myslenice.net.pl/Szwecja/foto/Gustaw_II_Adolf.jpg

6. Najważniejsze pojęcia związane z tematem lekcji:

- muszkietierowie (w XVI i XVII w. oddziały piechoty uzbrojone w długą broń palną, tzw. muszkiety oraz broń białą – rapiery):

a) muszkietierowie: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/43/Musketeers.jpg/1024px-Musketeers.jpg>

b) muszkiet: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/aa/Interchangeable_parts.gif

c) rapier: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/ff/Rapier-Morges-2.jpg/800px-Rapier-Morges-2.jpg>

- tyraliera (liniowy szyk bojowy piechoty cechujący się dość dużymi odstępami pomiędzy żołnierzami, rozproszeniem).

Temat nr 4: Absolutyzm we Francji.

1. W latach 1589 – 1610 Francją rządził król Henryk IV Burbon. W tamtym okresie w państwie francuskim zaczął kształtować się tzw. absolutyzm. Był on formą rządów, w której władza panującego była ograniczona jedynie wymogiem zgodności z prawem boskim. Skupiał w swoim reku władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Wszyscy poddani natomiast, powinni być podporządkowani temu władcy i jednocześnie interesom rządzonego przez niego państwa. Tak więc absolutyzm był zaprzeczeniem demokracji.

Podstawą władzy absolutnej była silna armia wyposażona w nowoczesne uzbrojenie i rozbudowana administracja państwowa.

2. Król Henryk IV Burbon chciał uniezależnić się od rodów szlacheckich i dlatego przestał zwoływać parlament francuski, czyli Stany Generalne. Miało to utrudnić skłóconej religijnie i politycznie szlachty wpływ na życie polityczne ówczesnej Francji.

*Wizerunek – król Francji Henryk IV Burbon:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/16/Henry_IV_of_france_by_pourbous_younger.jpg/800px-Henry_IV_of_france_by_pourbous_younger.jpg

3. Dużą rolę w umacnianiu francuskiego absolutyzmu odegrał kardynał Armand Richelieu, którego król Francji Ludwik XIII mianował pierwszym ministrem (premierem).

*Wizerunek – kardynał Armand Richelieu:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a9/Richelieu_%2C_por_Philippe_de_Champagne_%28dettele%29.jpg

4. Panujący we Francji w latach 1643 - 1715 król Ludwik XIV , skupił w swoich rękach nieograniczona, absolutną władzę. W jej umacnianiu wspierał go minister finansów Jean Bapiste Colbert.

*Wizerunek – król Francji Ludwik XIV:

https://wielkahistoria.pl/wp-content/uploads/2019/09/Lodewijk_XIV_zittend.jpg

5. Jean Baptiste Colbert stworzył zasadę tzw. merkantylizmu. To polityka polegająca na budowaniu siły i bogactwa państwa dzięki gromadzeniu kruszca. Jego źródłem miał być eksport, który powinien przewyższać import różnych towarów do kraju.

*Wizerunek – francuski minister finansów Jean Baptiste Colbert:

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/42/Colbert-5.jpg/800px-Colbert-5.jpg>

6. Twórcy polityki francuskiego absolutyzmu byli krytykowani przez opozycję działającą w ruchu politycznym zwanym „Fronda”. Opozycja ta domagała się ograniczenia absolutnej władzy królewskiej.

Niedziela 29.11.2020 r., godz. 8.00 – 9.30

Temat nr 5: Nowe potęgi europejskie w XVII wieku.

1. Kraje europejskie, które w XVII w. wzmocniły swoją pozycję w Europie za sprawą toczonych wojen lub kolonizacji terytoriów zamorskich (nowe nabytki terytorialne, rozwój nowoczesnej armii):

a) Holandia;

b) Francja;

c) Brandenburgia (jako jeden z krajów niemieckich);

d) Szwecja;

e) Austria.

2. Mapka – państwa europejskie około 1700 r. (schyłek XVII stulecia):

<https://static.epodreczniki.pl/portal/f/res-minimized/RqSrbvSoFVR6t/2/CgpzelEZNcradIXxxWsP8aHYqaVILejN.jpg>

*Podsumowanie najważniejszych faktów związanych z tematem lekcji:

<https://www.youtube.com/watch?v=MJjyhcf4A>

Temat nr 6: Kultura Europy w XVII wieku.

1. Barok był stylem, który zdominował sztukę w Europie od ok. 1600 r. aż do początku XVIII stulecia. Jego schyłkową fazę określa się mianem „rokoko”.

2. Najważniejsze cechy baroku:

- przepych;
- bogactwo formy;
- bogactwo kolorystyki w malarstwie;
- w rzeźbach dążono do oddania ruchu
- łączenie tematyki chrześcijańskiej z mitologiczną i orientalną w dziełach literackich;
- wykorzystywanie światłocienia wewnątrz budowli;
- liczne sztukaterie i złocenia oraz malowidła w środku budynku;
- monumentalność w architekturze.

3. Najistotniejsze cechy rokoko:

- mniejsza niż w baroku fascynacja przepychem i monumentalnością budowli;
- dekoracje budowli i dzieł sztuki były bardziej wyrafinowane i delikatniejsze od barokowych.

4. W sztuce tego okresu wyróżniamy trzy następujące nurty;

- katolicki, czyli związany z działalnością Kościoła katolickiego w ramach kontrreformacji;
- dworski;
- mieszczańsko – protestancki.

5. W XVII – wiecznej Europie rozwijała się literatura, muzyka (m.in. opera) oraz teatr. Malarstwo przeżywało rozwój przede wszystkim w państwach protestanckich – tam artyści malowali obrazy na indywidualne zamówienia mieszczan.

6. W filozofii tamtego okresu możemy wyróżnić dwa nurty:

- empiryzm zakładający, że człowiek nabywa określoną wiedzę za sprawą zmysłów;
- racjonalizm postulujący poznawanie rzeczywistości wyłącznie dzięki rozumowi.

*Dla chętnych – dodatkowy materiał:

<https://epodreczniki.pl/a/barok-w-europie-i-polsce/DQDA2uZal>

- Pałac w Wilanowie:

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5c/Warszawa1zz.jpg>

- Figura św. Jana Niepomucena na Starym Rynku w Poznaniu:

https://eszkola.pl/img/galleries/thumb/home/360px_Niepomucen_Poznan.jpg

- Kościół Najświętszej Krwi Pana Jezusa w Poznaniu:

https://eszkola.pl/img/galleries/thumb/home/640px_Kosciol_Najswietszej_Krwi_Pana_Jezusa_wnetrze_Poznan_RB1.JPG

- obraz autorstwa Diego Velazqueza:

https://eszkola.pl/img/galleries/thumb/home/DiegoVelazquez_Stara_kucharka.jpg

- styl rokoko – Sobór św. Jury we Lwowie:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Rokoko#/media/Plik:Lviv-cathedrale_saint_georges.JPG

- cech europejskiej sztuki barokowej:

<http://www.plastyczniak.opole.pl/static/upload/dokumenty/sztuka-barokowa-w-europie.pdf>